

ARVID FREDBORG:

Per Jacobsson – en ovanlig svensk

Per Jacobsson (1894–1963) var en svensk ekonom, som redan tidigt fick erbjudande att arbeta i Nationernas Förbunds tjänst. Han blev alltså vad som nu är vanligt men som då var ovanligt, nämligen en internationell tjänsteman. Hans erfarenheter gjorde att han, med två korta mellanspel i Sverige, hela sitt liv förblev i utlandet. När han dog var han känd och uppskattad över hela världen, inte av den stora allmänheten utan av ledande ekonomer och finansmän och av högt uppsatta politiker. En av hans döttrar, själv ekonom, har skrivit hans biografi, som fil dr Arvid Fredborg, som kände Per Jacobsson väl, här har recenserat.

Få svenskar har efter det andra världskriget betytt så mycket på det internationella fältet som Per Jacobsson, under flera årtionden ekonomisk rådgivare till Internationella Regleringsbanken i Basel, sedermera chef för Internationella Valutafonden i Washington. Han hade en unik bekantskapskrets, han reste från land till land och han var, för att citera ordföranden i Per-Jacobsson-stiftelsen, W. Randolph Burgess "en ovanligt dugande och intagande man". Det är intet överdrivet omdöme. Per Jacobsson var en ovanlig person, intelligent, dynamisk, charmerande. Han rörde sig hemtamt på den internationella scenen, idégivande, kommenterande, stimulerande.

Hans äldsta dotter Erin, själv fil dr vid universitetet i Genève, har nu publicerat en biografi över honom på engelska, som förtjänar uppmärksamhet också i Sverige. Den har titeln "A Life for Sound Money, Per Jacobsson, his Biography" (Oxford University Press). Den är grundad på ett rikhaltigt material. Per Jacobsson sparade en mängd papper, viktiga och oviktiga, och därtill förde han sedan sin ungdom en dagbok, som av allt att döma är en ovärderlig källa för den, som kan tolka den rätt. Men det senare är problemet. Hade han skrivit den för eftervärlden? Eller fängslades han i varje fall i efterhand av tanken, att den skulle kunna ligga till grund för en bok? På svaret på denna fråga beror mycket av bedömningen av det gigantiska materialet.

Författarinnan har måhända inte på alla punkter gått i land med sin svåra uppgift, ehuru den möda hon nedlagt är värd allt beröm. Men vad är väsentligt och vad är

adiafora? Därtill kommer, att hon konfronterades med problem, som uppställer sig för alla personer, som skriver om nära anförvanter. Per Jacobsson, denna komplicerade personlighet, kan inte ha varit lätt att leva tillsammans med, varken för hustru – nyligen avliden – eller barn. Men detta problem berörs mycket varsamt, och det är sannolikt riktigt. Väsentligare är, att Erin Jacobsson haft att göra med en sådan mängd material, att hon kommit att lida av en viss *embarras de richesse*. Vidare har hon vid somliga tillfällen måhända i alltför hög grad påverkats av personer, som yttrat sig om något, som kanske ägt rum tjugo eller trettio år tidigare och vilkas uppgifter redan genom tidsavståndet bort tillmätas ett lägre källvärde. Men hon har presterat en utomordentligt intressant bok om sin far. Den röda tråden är, att denne alltid skrev ned sina tankar. "He thought at the end of the pen". Detta bidrog till att klarlägga dem och skärpa minnet.

Personligheten

Biografen följer i huvudsak en kronologisk ordning. De första kapitlen om familjebakgrund och studier är knappa. Det hade varit önskvärt att få veta litet mer om Per Jacobssons akademiska studier, vilka ledde till att han blev jur lic i Uppsala, så mycket mera, som det bland en del av hans svenska kolleger då och då hördes, att han i grund och botten var rätt okunnig i ekonomi. Det var naturligtvis ett barockt påstående. I den mån det inte rörde sig om ren avundsjuka menade de, att Per Jacobsson inte hade nå-

got egentligt specialområde i ekonomin med vetenskaplig underbyggnad, något som han behärskade bättre än alla andra. De förbi-såg, att han var mer än specialist, han var allmänpraktiserande med en förmåga att ställa diagnos på patientens sjukdom på ett lysande sätt och sedan lättfattligt förklara för denne och andra, vad som stod på. Dessutom var han inte rädd att slåss för sina uppfattningar. Det måhända mest remarkabla exemplet var den tyska betalningskrisen år 1950, när han (och i viss mån hans kollega Alexander Cairncross) var en av de få, som förstod, att den var övergående.

Men han var själv personligen känslig ifråga om vetenskapen. Författaren citerar en belysande dagboksanteckning. Varför grälar jag så lätt, skrev han i november 1952, med ekonomer? "Besynnerligt. Är det (enligt Freud) att jag aldrig har förlikat mig med det förhållandet, att jag lämnade universitetet och endast har varit en 'marginell' ekonom? ... Och sedan när jag möter 'verkliga' ekonomer har jag en djup 'envie' – mer det franska 'envie', längtan – jag skulle ha velat göra vad de lyckats göra".

Detta är en av nycklarna till Per Jacobssons personlighet. Där fanns komplex och osäkerhet. Men på samma gång var denne man, som i och för sig i regel inte satte sitt ljus under ena skäppa, inte alltid på det klara med att han själv var mycket mer än en ekonom, *proprement dit*, att han stod, så att säga, i en högre klass än sina kolleger vid universitetet. Ty de flesta akademiker med graden utövade endast i undantagsfall något verkligt inflytande. Pelle Jacobsson som allmänpraktiserande, som husläkare

hos många av dem, som satt vid spakarna, kunde däremot påverka den ekonomiska och politiska utvecklingen och gjorde det.

Hans grundinställning var klar. Han var en anhängare av sund ekonomi, av monetär disciplin. Han reagerade emot det kvacksalveri, som så många bedrev i utmarkerna mellan ekonomi och politik. Han var på ett tidigt stadium motståndare inte så mycket till lord Keynes (som han ansåg skulle ha ändrat mening, om han fått leva längre) som till keynesianerna. Fiktiva värden, med andra ord inflation, var honom en styggelse.

Det hindrade inte, att han trodde för gott om människorna, när han år 1959 deklarerade, att "med all sannolikhet" världsinflationen var förbi. Han tycks framför allt inte ha räknat med de starka inflationära impulser, som utgick från de europeiska socialistiska partierna, som ville fördela och fortsatte att göra det även när det inte fanns något att fördela. Men hade Per Jacobsson levat litet längre, skulle han ha varit den förste att gissla manipulationerna med penningvärdet under senare hälften av 1960-talet och under 1970-talet.

En storman

De praktiska resultat, som Per Jacobsson uppnådde, berodde emellertid inte enbart på hans kunskaper och skicklighet som förmedlare av tankar och idéer, utan också på andra sidor av hans person. Han hade själv mänskliga svagheter och hade förståelse för andras mänskliga svagheter. Han hade en smittande humor. Med en historia kunde han ofta brygga över skarpa motsättningar, och när han inte kom ihåg någon, som passade, uppfann han blixtnabbt en. Han var en *raconteur* av rang.

Det var inte för intet, som Per Jacobsson tillsammans med den brittiske författaren Vernon Bartlett i slutet av 1920-talet skrev två utmärkta detektivromaner (på svenska "En diplomats död" och "Sovplats nr 13"). Det fanns många strängar på denna båge.

Till sist må tilläggas – såsom påpekades i en minnesruna i denna tidskrift år 1963 – att Per Jacobsson trots sin internationella livsföring i själ och hjärta förblev svensk. Han var i själva verket en svensk storman. Det har inte funnits något överflöd på dem de senaste årtiondena.